

Integration i praktiken – begrepp och fakta

En informationsguide april 2016

Inledning

Ofta talar man om lyckad integration när en flykting eller nyanländ lär sig svenska språket eller får arbete snabbt. Det nämns också i sammanhang när någon får bostad, nya vänner eller kommer med i ett fotbollslag. Då är man integrerad. Men lyckad integration gäller inte bara den person som kommer hit, det handlar lika mycket oss som redan bor i Sverige.

En lyckad integration på landsbygden är en viktig del av en lyckad landsbygdsutveckling. Landsbygden behöver arbetskraft inom olika områden, det kan vara läkare på vårdcentralen, lärare på byskolan eller djurskötare på mjölkgården som har över 200 kor.

Den svenska landsbygden kan utvecklas genom de kunskaper, erfarenheter och intressen som utrikesfödda har med sig till Sverige. Det behövs också ett ökande - inte minskande - befolkningsunderlag för att privat och offentlig service ska kunna finnas kvar.

Landsbygden kan bidra med många möjligheter för utrikesfödda. Det kan handla om odlingsmark, lediga lokaler, bostäder och nätverk där företagare är vana att hjälpa varandra.

När vi arbetar med integration på landsbygden står landsbygdens behov och resurser lika mycket i centrum som utrikesföddas behov och resurser. För att integration på landsbygden ska bli framgångsrik behövs både ett välkomnande och öppet föreningsliv, bostäder, praktikplatser, jobb och kunskaper om möjligheter för eget företagande.

Denna guide är en del av det arbete som Landsbygdsnätverkets integrationsgrupp genomför under 2015-2016 för att främja integration på landsbygden. Landsbygdsnätverkets integrationsgrupp arbetar för att integration, tillsammans med andra insatser, ska bidra till landsbygdsutveckling. Vi hoppas att denna guide ska vara ett stöd för dig som vill arbeta mer med integrationsfrågor men kanske är lite osäker på hur du ska komma igång, vem som gör vad i integrationsprocessens olika faser och vilka du kan vända dig till.

För oss som arbetar med integration på landsbygden är integration möten som skapar nya möjligheter för både landsbygden och utrikesfödda. Med det perspektivet tror jag att det finns stora möjligheter att lyckas i arbetet *för lyckad integration och för landsbygdens förnyelse och utveckling!*

Per Hasselberg

Ordförande, Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för integration

Parlör

För att prata om samma saker har vi här listat en rad begrepp som används i denna guide.

Integration/ integrering - En process som leder till att skilda enheter förenas; även resultatet av en sådan process.

Utrikesfödd - Personer som är födda utanför Sverige.

Asyl - Betyder fristad.

Asylsökande - En person som kommit till Sverige och som söker skydd. Hen har inte fått svar på sin asylansökan ännu.

Asylprocess - De olika stegen som en asylsökande går igenom från asylsökande till beslut.

Uppehållstillstånd - Betyder att en person har fått ja på sin ansökan om asyl och hen får stanna i Sverige. Tillstånden kan vara permanenta (PUT) eller tidsbegränsade (TUT).

Flykting - Är en person som har sökt asyl och får stanna i Sverige på grund av flyktinskäl (särskilda skäl).

Nyanländ - Är en person som har fått uppehållstillstånd i Sverige och som omfattas av etableringsreformen och etableringsersättning.

Etableringsersättning - Arbetsförmedlingen ansvarar för etableringen under de först 24 månaderna efter det att en person fått ett beslut om uppehållstillstånd. Det är arbetsförmedlingen som ansvarar för integrationen under etableringsperioden.

Ensamkommande flykting barn - En person under 18 år som kommit till Sverige utan förälder eller legal vårdnadshavare.

LMA-kort - LMA betyder lag om mottagande av asylsökande. LMA-kortet är en form av id-handling för den som är asylsökande.

Vem ansvarar för vad?

Asylprocess

De flesta söker asyl efter att de rest in i Sverige. De vänder sig då direkt till någon av Migrationsverkets ansökningsenheter som finns i Norrköping, Stockholm (Solna och Märsta), Göteborg och Malmö. Den som söker asyl ska berätta vem hen är och hur hen rest till Sverige. Hen får dessutom lämna fingeravtryck. Inledningsvis bedömer Migrationsverket om det är Sverige eller något annat land som ska ansvara för asylprövningen. Om hen ska få sin asylansökan prövad i Sverige ska hen redogöra för varför hen behöver asyl i Sverige. Den asylsökande erbjuds en tolk och juridisk hjälp av ett offentligt biträde om det behövs. Under väntetiden erbjuder Migrationsverket den sökande någonstans att bo. Den asylsökande kan också välja att ordna sitt boende själv till exempel hos vänner eller släktingar.

Barn som kommer till Sverige tillsammans med sina vårdnadshavare eller andra närstående har samma rättigheter som barn boende i Sverige rörande bland annat sjukvård, tandvård och skolgång.

Om det rör sig om ett ensamkommande barn så ansvarar kommunen för denne och barnet placeras i ett familjehem eller ett hem för vård eller boende (HVB-hem). Dessa barn har samma rättigheter som barn som är boende i Sverige.

Sjukvård under asyltiden

Alla asylsökande ska få möjlighet eller erbjudande om att genomgå en hälsoundersökning när de kommit till Sverige. Landstingen ska kontakta den asylsökande för att boka in en hälsoundersökning.

Den som ansöker om asyl har under asylprocessen rätt till akut sjuk- och tandvård, alltså vård som inte kan vänta. Det är landstinget i det län som personen är boende i som beslutar om vilken vård en asylsökande kan få. Asylsökande har även rätt till förlossningsvård, vård vid abort, preventivmedelsrådgivning, mödrahälsovård och vård enligt smittskyddslagen.

Utbildning under asyltiden

Under asyltiden finns möjlighet att ta del av språkintrouktion som innebär en viss utbildning i det svenska språket men även en kort samhällsorientering. I dagsläget bedrivs denna undervisning av civilsamhället genom bland annat studieförbund, vilket innebär att det ser väldigt olika ut beroende på vart i landet personen befinner sig. Regeringen har tillskjutit medel för att kunna genomföra denna satsning. Språkintrouktionen under asyltiden är frivillig och inte kopplad till någon ersättning.

Barn och ungdomar som kommer till Sverige har samma rätt till skolgång som barn som bor i Sverige.

Praktik

De flesta asylsökande kan praktisera på arbetsplatser runt om i Sverige. Innan praktiken påbörjas ska ett avtal skrivas mellan praktikplatsen och Migrationsverket. I avtalet framgår vilka villkor som gäller för praktiken. Avtalstiden kan vara max tre månader i taget och praktiken får som längst pågå i sammanlagt sex månader på samma arbetsplats. Det behövs tecknas ett nytt avtal med Migrationsverket om praktiktiden ska förlängas. En asylsökande som gör praktik kan inte få ersättning av praktikplatsen. Uppsägning i förtid av avtal ska göras skriftligen.

Den arbetsgivare som vill erbjuda en praktikplats tar lättast kontakt med föreståndaren på asylboendet eller de som erbjuder språkintrouktion för de asylsökande. På flera asylboenden har också de asylsökande själva organiserat sig och kartlagt vilka yrkeserfarenheter och utbildningar som de boende har.

Praktikavtalet med Migrationsverket täcker också den asylsökandes försäkring när hen är på en arbetsplats. Arbetsgivare kan också vända sig till Arbetsförmedlingen som kan hjälpa till att hitta en person som fått uppehållstillstånd och som kan behöva den praktikplats som kan erbjudas.

Arbete

Asylsökande kan ha möjlighet att arbeta under asylprocessen. För att få göra detta så måste hen ha ett så kallat undantag från skyldigheten att ha ett arbetstillstånd (AT-UND). Migrationsverket beslutar om AT-UND.

Om en asylsökande får arbete så måste arbetsgivaren meddela den mottagningsenhet där den asylsökande är inskriven att hen har fått anställning. Arbetsgivaren ska också meddela när anställningen upphör. Om den asylsökande har dagersättning måste hen alltid anmäla sin inkomst till Migrationsverket. Hen måste också kontakta Skatteverket för att få ett samordningsnummer. Samordningsnumret är till för den som saknar personnummer, och det behövs för att kunna betala skatt vid arbete. Den som har arbetat under tiden i väntan på beslut kan ansöka om arbetstillstånd om personen får avslag på din asylansökan.

Ekonomi

Principen för asylsökande är att i första hand försörja sig själv under den tid hen väntar på att asylansökan behandlas. Det kan hen göra antingen med hjälp av egna sparpengar eller genom att arbeta. Om hen inte har möjlighet att försörja sig själv har hen rätt till dagersättning. Dagersättningen är olika stor beroende på hur den asylsökande bor exempelvis om personen bor i ett av Migrationsverkets boenden där mat ingår, eller ett boende där inte mat ingår.

På boenden där fri mat ingår är dagersättningen:

- 24 kr/dag för vuxna ensamstående
- 19 kr/dag per person för vuxna som delar hushållskostnader
- 12 kr/dag för barn till och med 17 år (från och med tredje barnet halveras dagersättningen)

På boenden där mat inte ingår är dagersättningen:

- 71 kr/dag för vuxna ensamstående
- 61 kr/dag och person för vuxna som delar hushållskostnader
- 37 kr/dag för barn 0–3 år
- 43 kr/dag för barn 4–10 år
- 50 kr/dag för barn 11–17 år (från och med tredje barnet halveras dagersättningen).

Förutom mat ska dagersättningen också räcka till kläder, skor, sjukvård och medicin, tandvård, hygienartiklar, övriga förbrukningsvaror och fritidsaktiviteter.

Efter beslut

Om en asylsökande får avslag på sin ansökan om asyl så kan denna överklaga beslutet till Migrationsdomstolen. Om personen får ett avslag i Migrationsdomstolen kan hen överklaga beslutet till Övermigrationsdomstolen. Om den asylsökande får avslag i alla instanser så ska personen återvända till sitt hemland. Migrationsverket bekostar återresan.

Om en asylsökande får ett bifall på sin ansökan och får ett uppehållstillstånd så ger det samma rätt att arbeta, bo och leva i Sverige som alla andra som är bosatta här. Direkt efter att hen har fått uppehållstillstånd får hen träffa Arbetsförmedlingen för att prata om sina kunskaper, tidigare arbeten, ambitioner, intressen och talanger. Den som har rätt till en etableringsplan kan få ersättning när hen följer den.

Efter beslut om uppehållstillstånd ska hen omgående folkbokföra sig hos Skatteverket. Det ger rätten att flytta vart som helst i landet, men då måste personen själv hitta en bostad, vilket ofta kräver en inkomst. Arbetsförmedlingen är den instans som hjälper till om bostadsfrågan inte löser sig. Tillsammans går då igenom vilka förutsättningar som gäller när någon ska bosätta sig i en kommun. Personen kan inte själv välja kommun, men om hen vill bo i en särskild kommun ökar möjligheterna om arbete redan är ordnat där.

Reglerna för bosättningen skiljer sig åt beroende på om personen har bott i Migrationsverkets boende eller i eget boende under väntetiden.

Den som har bott hos släkt eller vänner i ett eget boende under väntetiden bor kvar där. Hen blir utskriven från Migrationsverket en månad efter beslut om uppehållstillstånd.

Den kommun där hen själv väljer att bosätta sig i ska erbjuda barnomsorg och skola om det finns barn i familjen. Om hen blivit anvisad en kommun erbjuder kommunen boende samt övrigt socialt stöd. I båda fallen så ordnar kommunen svenskundervisning och ger information om hur samhället fungerar.

För den som har fyllt 18 år finns möjlighet att söka ett lån för att utrusta en bostad. Detta är något som Arbetsförmedlingen ska kunna hjälpa till med. Arbetsförmedlingen ansvarar för etablering och integration de först 24 månader efter beslut om uppehållstillstånd.

Etableringsprocessen

Efter beslut om uppehållstillstånd och kommunplacering så påbörjas etableringsprocessen.

Arbetsförmedlingen upprättar en etableringsplan. Men alla som har fått uppehållstillstånd har inte rätt till en etableringsplan. De som inte får någon plan är:

- De som har ett arbete på heltid
- De som går på gymnasiet
- De som är över 65 år
- De som är funktionshindrade eller är så sjuka att de inte kan arbeta alls.

En etableringsplan är personlig och ska utgå från personens behov och förutsättningar. Etableringsplan ska innehålla olika aktiviteter som ska stödja den nyanlände på vägen till arbete. Vilka aktiviteter planen innehåller beror på den nyanländes behov, men den ska minst bestå av SFI, arbetsförberedande insatser, till exempel praktik, validering av utbildnings- och yrkeserfarenheter, och samhällsorientering som syftar till att ge grundläggande kunskaper om det svenska samhället. Utgångspunkten är att aktiviteterna i etableringsplanen ska vara på heltid, vilket innebär 40 timmar i veckan. En etableringsplan löper vanligtvis i maximalt 24 månader.

SFI (svenska för invandrare)

Rätt att delta i utbildning i SFI har den som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till. Rättigheten gäller för den som är bosatt i Sverige, från och med andra kalenderhalvåret det år hen fyller 16 år. Ingen övre åldersgräns definieras i skollagen.

Det är hemkommunen som är skyldig att erbjuda SFI för den som har rätt att delta. Till hemkommunen räknas den kommun som personen är folkbokförd i. SFI ska finnas tillgänglig så snart som möjligt och kunna påbörjas inom tre månader om det inte finns särskilda skäl. För personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser ska kommunen aktivt verka för att de ska kunna påbörja SFI inom en månad från det att de anmält sig till utbildningen.

Om en elev har antagits till en kurs har hen också rätt att fullfölja kursen. Studierna kan dock upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredställande framsteg. Huvudmannen, det vill säga kommunen eller skolan, beslutar om detta. Finns det särskilda skäl ska det dock finnas möjlighet för eleven att återuppta studierna.

Barn som har fått uppehållstillstånd har samma rätt till skolgång som barn boende i Sverige.

Praktik

I etableringsplanen ska det framgå om praktik anses som en lämplig väg fram till arbete.

Om en person efter etableringsperioden fortfarande inte har en sysselsättning så är det upp till socialtjänsten att utreda om praktik är en lämplig väg till självförsörjning.

Arbete

Den som är nyanländ ska få stöd och hjälp genom etableringsplanen att få arbete. Det är det yttersta målet för alla nyanlända.

Olika kompetenshöjande insatser ska genomföras under etableringsperioden och även efter om personen inte har fått en anställning.

Ekonomi

Den som är ny i Sverige kan ha rätt till etableringsersättning. Etableringsersättningen får den som har en etableringsplan hos Arbetsförmedlingen. Om man har barn kan man också få etableringstillägg. Den som bor ensam i en egen bostad och är folkbokförd där kan få bostadsersättning.

Det är Försäkringskassan som beslutar och betalar ut etableringstillägg och bostadsersättning.

Den som har barn som bor hemma kan ha rätt till etableringstillägg. Hur mycket etableringstillägg som betalas ut beror på antalet barn och barnens ålder. Den sökande får 800 kr/månad för varje barn som inte har fyllt 11 år och 1500 kronor/månad för varje barn som har fyllt 11 år.

Etableringstillägg kan betalas ut för maximalt tre barn.

Etableringsersättning utgår inte om en person uppbär:

- sjuk- eller aktivitetsersättning
- sjukpenning
- rehabiliteringspenning
- havandeskapspenning
- föräldrapenning
- tillfällig föräldrapenning
- arbetsskadelivränta
- närståendepenning
- smittbärrpenning
- sjuklön

Det går inte att få rätt till studiemedel från Centrala Studiestödsnämnden (CSN) under tiden etableringsersättning utgår.

Etableringsersättningen varierar beroende på i vilken utsträckning den nyanlända deltar i etableringsplanen. Vid deltagande på heltid ligger ersättningen på 308 kr per dag, fem dagar i veckan.

Sjukvård

Efter beslut om uppehållstillstånd har den berörda samma rättigheter och skyldigheter som andra personer folkbokförda och boende i Sverige har, vilket också gäller sjukvård. Barn har samma rättigheter till sjukvård som barn boende i Sverige.

Efter etableringsfasen

Om en person efter 24 månader fortfarande inte har ett arbete eller annan inkomst, så kommer etableringsplanen att avslutas och hen hanteras som alla boende i Sverige. Om personen inte kan försörja sig själv så är det socialtjänsten och ekonomiskt bistånd som finns som alternativ. Det är då socialtjänstens ansvar att arbeta med integrationen och arbetsförmedlingen ska fortsätta stötta personen för att få en anställning.

Övrigt

Idéburna sektorn

Den idéburna sektorns och den ideella sektorns möjligheter och resurser har blivit ännu mer viktig i arbete med integration och mottagandet av nyanlända. Runt om i landet engagerar sig studieförbund, föreningar och organisationer så som exempelvis Svenska kyrkan, Röda korset och idrottsföreningar för att bidra till ett bra mottagande och en påbörjad integration. Dessa grupper är mycket viktiga och har dessutom fått ett uppdrag av regeringen att erbjuda SFI till asylsökande. I länklistan kan du hitta adresser till några av dem.

Näringslivets möjligheter

Det lokala näringslivet har en stor och viktig del i integrationsarbetet. Att hitta kanaler in i arbete och praktik är ett av de viktigaste momenten för att påbörja en lyckad integration. De lokala variationerna är stora kring hur näringslivet organiserat sig genom till exempel de olika företagorganisationerna. Ett tips är att ta kontakt med föreningen ”företagarna” för att få mer uppgifter kring deras arbete. Länkar finns för mer information.

Vanliga frågor och svar

Fråga: Hur kan man göra eller tänka när man ska starta integrationsprojekt?

Svar:

- När du kommer på en projektidé, prata med de parter som är inblandade. Tänk på att ha med alla från start.
- Glöm inte att det förmodligen finns personer bland de asylsökande och nyanlända som har kompetens och erfarenhet samt vilja att leda eller driva projekt. Involvera dem redan när ni planerar projektet.
- Ha tålamod, processer tar tid, och dessvärre kan det ta lång tid att få beslut på en projektansökan
- Ta kontakt med ett leaderkontor och bolla dina idéer

- Läs igenom anvisningarna för den fond ni vill söka stöd ur
- Gör en tydlig (övertydlig) projektansökan
- Tänk igenom budgeten flera gånger

Fråga: Är integration svårt?

Svar: Nej, varje relation börjar med ett hej och sedan fortsätter man därifrån. Beroende på vad man vill ha ut av relationen kan man sedan upptäcka systemet tillsammans.

Fråga: Enklare handledning i hur man förmedlar svenska språket, grundläggande stolpar för grammatik, lämpliga texter och övningar av varierande svårighetsgrad. Skulle man inte på central nivå kunna utveckla ett sådant material, (snabbt!) för att underlätta volontärernas arbete?

Svar: Ta kontakt med studieförbundet på din ort och fråga vad de kan ha för material, både lokalt och nationellt.

Fråga: Om man vill ge hjälp till asylsökande och skapa kontakt, hur gör man?

Svar: Ta kontakt med Migrationsverket och fråga vilka asylboenden och andra boendeformer som finns på din ort. Känner du redan till ett asylboende är tipset att du frågar de som ideellt erbjuder språkintrouktion. Vilka de är vet ofta föreståndaren på asylboendet. Kommunernas integrationssamordnare är också bra personer att fråga för den som vill hitta vägar för att få kontakt med nyanlända i kommunen.

Du kan även ta prata med SiOS för att få kontakt med en etnisk förening.

Fråga: Hur kan man hjälpa till med praktikplats?

Svar: Ta kontakt med Migrationsverket för information om hur man går tillväga. Om du inte har en tilltänkt praktikant så kan du även få uppgifter om asylboenden i närheten. Om du vill ge en person med uppehållstillstånd praktik, så kan du ta kontakt med arbetsförmedlingen på din ort.

LÄNKLISTA

Organisationer och föreningar:

<http://www.foretagarna.se/>

Företagarna skapar bättre förutsättningar för att starta, driva, utveckla och äga företag i Sverige.

<http://studieforbunden.se/studieforbund>

Studieförbund är organisationer som ägnar sig åt folkbildning genom verksamhetsformerna studiecirklar, mötesserier, projekt, arrangemang och evenemang.

www.sios.org

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige.

Finansieringsmöjligheter

www.mikrofonden.se

Företaget har en bra idé men inte tillräcklig säkerhet för ett viktigt banklån? Kooperativet har hittat en fin lokal men hyresvärden vill ha hyresgaranti för ett år? Föreningens EU-finansierade projekt behöver låna för att kunna betala löner innan projektmedlen kommer? Här kan mikrofonderna gå in med garantier och täcka upp för bristfälliga säkerheter eller medlemmars personliga borgen, utifrån sedvanlig kreditbehandling.

www.esf.se (socialfonden)

Här kan du söka stöd för kompetensförsörjning, öka övergångarna till arbete och sysselsättningsinitiativet för unga.

www.tillvaxtverket.se (regionalfonden)

Arbetar för att stärka företagets konkurrenskraft.

www.lansstyrelsen.se

Här kan du söka företagsstöd- och projektstöd med mera.

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdsutveckling/programochvisioner/landsbygdsprogrammet20142020/vadarlandsbygdsprogrammet.4.1b8a384c144437186ea10a.html>

Här kan du söka stöd via landsbygdsprogrammet till: företagsstöd, projektstöd, miljöinvesteringar, miljöersättningar, ersättning för ekologisk produktion, kompensationsstöd, djurvälståndersättningar, lokalt ledd utveckling (Leader)

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdsutveckling/lokaltleddutvecklinggenomleader/lokaltleddutveckling20142020/godkandaleaderomraden.4.37e9ac46144f41921cd21299.html>

Här hittar du kontaktuppgifterna till Leaderområdena

<http://www.mucf.se/bidrag>

Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor. De fördelar bidrag så att andra kan genomföra bra verksamheter. Bidrag kan gå till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete.

<http://www.arvsfonden.se/>

Arvsfonden bidrar till att förnya och utveckla verksamhet för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning

<http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/EU-fonder/Asyl-migrations-och-integrationsfonden-AMIF.html>

Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) ska bidra till att säkerställa en långsiktig hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet.

<http://www.svenskidrott.se/Ekonomisktstod/Idrottslyftet/>

I de flesta av landets idrottsföreningar finns goda idéer om hur verksamheten skulle kunna utvecklas. För att hjälpa till att göra idéerna till verklighet finns Idrottslyftet. För att få stöd från Idrottslyftet kan föreningen vända sig till sitt specialidrottsförbund (SF) samt till sitt distrikt (RF:s distriktsidrottsförbund och SISU Idrottsutbildarnas distrikt).

www.eufonder.se

Eufonder.se är den främsta kanalen för information om EU-fonder i Sverige och deras program.

<http://www.landsbygdsnätverket.se/sokastod.4.2e7051841506a4adf406ed1.html>

Landsbygdsnätverket har som uppgift att verka som smörjmedel för landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet och Lokalt ledd utveckling. Därför har vi samlat information om de olika stöd som ingår i dessa program och vart du som stödsökare ska vända dig med din ansökan eller för att få veta mer om de olika stöden.

Annat:

<http://www.informationsverige.se/Svenska/Samhalle/Sidor/Ny-i-Sverige-2.aspx>

Här kan du läsa om hur samhället i Sverige fungerar, men även länkar till andra nyttiga sidor.

<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Ordforklaringar.html>

Här kan du få förklaring på olika ord och begrepp i och efter asylprocessen.

Informationen i denna skrift är bland annat hämtad från:

www.migrationsverket.se

www.arbetsformedlingen.se

www.forsakringskassan.se

Producerat av Landsbygdsnätverkets
arbetsgrupp för integration
www.landsbygdsnätverket.se/integration